

לימוד הלכות המקדש בעיון מהמכון לכהנים – "נזר הקודש"

מקריבים אף על פי שאין בית

הקדמה: הלכה מקובלת בדברי חז"ל והראשונים, שמקריבים קרבנות במקדש גם אם טרם נבנה הבית, כלומר, גם בהעדר ההיכל והעזרות. מדובר בהלכה יסודית ובעלת משמעות, שכן, בכך, ניתן לחדש את העבודה במקדש בתהליך קצר גם בטרם נבנה הבית עצמו. בראשית ימי בית שני נעשה שימוש בהלכה זו למעשה, כך התאפשר לכהנים להתחיל את העבודה במקדש מיד, וזאת, חודשים אחדים לאחר בוא עולי בבל לירושלים.

מי חידש את ההלכה? מדברי המשנה בעדויות נראה, שמקור ההלכה הוא בתקופה שלאחר חורבן בית שני - ומפי השמועה. זה לשון המשנה¹: "אמר רבי יהושע: שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית". דבריו נאמרו לאחר חורבן בית שני, ונראה, ששמע הלכה זו מפי רבו – רבי יוחנן בן זכאי. אולם מצינו מקור קדום יותר להלכה זו: "שלושה נביאים עלו עמהם מן הגולה [מבבל]... אחד העיד להם, שמקריבין אף על פי שאין בית"². נמצא, שמקור הלכה זו מוקדם, ומי שחידש הלכה זו הוא נביא שעלה מבבל בימי זרובבל בראשית ימי בית השני.

המקור להלכה בתורה – 'לשכנו תדרשו': למעשה נראה, שהמקור להלכה זו יסודו בתורה שבכתב - ככתוב: "לשכנו תדרשו ובאת שמה", וכוונת הפסוק לומר: כשתבואו למקום השכינה והמקדש, תתחילו מיד בהקרבת קרבנות, גם אם טרם נבנה הבית. שני פסוקים מורים על כך - האחד: "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם - לשכנו תדרשו ובאת שמה [ומיד]: והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם"³ השני: "ועברתם את הירדן וישבתם בארץ... והיה המקום אשר יבחר ה'... שמה תביאו [מיד]... עולותיכם וזבחיכם!"⁴

הלכה שהתקיימה לראשונה בימי דוד: דרשה בעניין זה מצינו בספרי: "'לשכנו תדרשו ובאת שמה'... דרוש ומצא [את מקום השכינה] ואחר כך יאמר לך נביא! וכן אתה מוצא בדוד, שנאמר... 'אם אתן שנת לעיני עד אמצא מקום לה'"⁵. כך עשה דוד, מצא את המקום, בנה מזבח וקידש את המקום⁶, והתחיל בהקרבת הקרבנות, זאת, בטרם נבנה הבית. מצוה זו, להקריב קרבנות אף בטרם נבנה הבית - מפורשת במקום אחר בתורה, "ולהביאך אל המקום אשר הכינותי [בירושלים] - זה בית עולמים!... מה הוא אומר שם? – 'ויאמר דוד: זה הוא בית ה' האלהים [המוכן להקרבה בגלל השראת השכינה]! וזה מזבח לעולה לישראל'"⁷. המושג 'בית האלהים' שבדברי דוד, אין כוונתו בניין מאבנים! אלא מקום השראת השכינה. כך למעשה הכריז יעקב בבית אל: "אין זה כי אם בית אלהים!"⁸ למרות שלא היה שם בית, כי לא בית אבנים הוא הקובע, אלא השכינה השרויה

¹ עדויות ח, ו.

² זבחים סב, א.

³ דברים יב, ח.

⁴ דברים יב, י.

⁵ דברים יב, ח.

⁶ ראה ערך 'קדושה ראשונה'.

⁷ מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי שמות כג, כ.

⁸ בראשית כח, יז.

פנינת המקדש

לימוד הלכות המקדש בעיון

מהמכון לכהנים – "נזר הקודש"
מקריבים אף על פי שאין בית

במקום והמזבח לקרבנות. כך גם עולה מדברי הגמרא הדנה בעניינו של המזבח: "וילך דוד ושמואל וישבו בנויות ברמה"... שהיו יושבין ברמה ועוסקין ב'נויו של עולם'... [שכן כתוב]: 'וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו', מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל⁹, וכך נקבע המזבח בגבול שבט בנימין, שנאמר בו "ובין כתפיו שכן"¹⁰. ההלכה – "מקריבין אף על פי שאין בית", יסודה, אפוא, בתורה שבכתב, ונתקיימה על ידי דוד בהקרבנות על המזבח, זאת, בטרם נבנה הבית¹¹. רק לאחר שהקריב דוד קרבנות על המזבח, החל בהכנות להשלים את המלאכה ולבנות את הבית, ככתוב: "ויאמר דוד לכנוס את הגרים... ויעמד חוצבים לחצוב אבני גזית לבנות בית האלהים"¹².

מעולם ההלכה

האם ניתן להקריב קרבן שלמים בהעדר בית בנוי?

שאלה: כתב הרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות ה, ה: "שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל – פסולין, שנאמר: 'פתח אהל מועד' - בזמן שפתחו. אפילו היו דלתותיו מוגפות - הרי זה כנעול". לאור האמור, כאשר בונים מזבח, והבית טרם נבנה, לא ניתן להקריב שלמים, שהרי אין בית ואין 'פתח אהל מועד'?

תשובה: בהלכות בית הבחירה ב, ד; כתב הרמב"ם: "שלשה נביאים עלו עמהם מן הגולה, אחד העיד להן... שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות, אף על פי שאין שם בית". מדבריו ברור, שניתן להקריב גם קרבן שלמים שהוא אחד מ"כל הקרבנות". זוהי למעשה דעת רבי יהושע בתוספתא עדויות ג, ג; שם נאמר: "שמעתי ששוחטין [על המזבח] ואף על פי שאין פתחים [להיכל] ואוכלין קדשי קדשים אף על פי שאין קלעים... שהקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא", וכוונת הדברים, שהחובה להקריב 'פתח אהל מועד', אמורה דווקא כשיש היכל, לפיכך צריך פתח פתוח, וברור שאם נעלו את הדלתות - הקרבן פסול. לא כן כשאין בית, הרי הדלתות כאילו פתוחות והקרבן כשר.

⁹ זבחים נד, ב.

¹⁰ עיין זבחים נד, א; נד, ב.

¹¹ ראה ערך 'דוד'.

¹² דברי הימים א' כב, ב.